

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИКЛАДАЧАМ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АУДІЮВАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО
МОВЛЕННЯ З НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА РЕГІОНАЛЬНИМИ ТИПАМИ
ЛІТЕРАТУРНОЇ ВИМОВИ**

Статтю присвячено проблемі навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами літературної вимови. Наведено методичні рекомендації викладачам щодо організації та проведення відповідного навчання

Ключові слова: методичні рекомендації, компетенція в аудіюванні, тип англійської літературної вимови.

Серед чинників, що ускладнюють процес сприйняття і розуміння англійського мовлення на слух, вагоме місце посідає територіальна варіативність сучасної англійської літературної вимови, яка знайшла своє відображення в існуванні низки національних стандартів і регіональних субстандартів. З методичної точки зору постала проблема навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами літературної вимови (ТЛВ), в ході розв'язання якої нами було теоретично обґрунтовано, практично розроблено й експериментально перевірено методику відповідного навчання. Ефективне упровадження останньої в навчальний процес потребує укладання методичних рекомендацій викладачам.

У межах цієї статті ставимо за **мету** представити методичні рекомендації викладачам щодо організації та проведення навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами американської, британської й австралійської літературної вимови.

Насамперед зазначимо, що розпочинати відповідне навчання, на наш погляд, слід з III року вивчення англійської мови (АМ) як спеціальності. Передбачається, що на цьому ступені навчання студенти вже повною мірою на рецептивному та репродуктивному рівнях володіють еталоном вимови – південноанглійською вимовною нормою / Received Pronunciation, обізнані з такими поняттями як «фонема», «інтонема», «алофон», «національний варіант вимови», «тип вимови», «діалект» тощо, мають на достатньому рівні сформований і розвинений фонематичний та інтонаційний слух.

Принцип інтеграції – взаємопов'язаного навчання аудіювання з навчанням трьох інших видів мовленнєвої діяльності – говорінням, читанням та письмом – обумовив вибір навчальної дисципліни «Англійська мова як перша іноземна», в межах якої реалізується відповідне навчання.

Запропонована методика передбачає навчання аудіювання англійського мовлення з вісьмома типами англійської літературної вимови, а саме: регіональними типами британської літературної вимови – північноанглійським, уельським, шотландським і північноірландським, національним – загальноамериканською вимовною нормою – та регіональними – східноамериканським і південноамериканським – типами американської літературної вимови та національним типом австралійської літературної вимови – загальноавстралійським. Їх відбір було здійснено з урахуванням особливостей варіативності літературної вимови в межах британського, американського, австралійського, канадського та новозеландського національних варіантів вимови АМ, сегментних і супraseгментних особливостей відповідних вимовних типів у порівнянні із південноанглійською вимовною нормою, змісту навчання фонетики за чинною програмою з АМ для університетів / інститутів [2, с. 68]. Експериментально ми довели доцільність введення відповідних національних

варіантів вимови АМ із дотриманням такої послідовності: **американський варіант** (загальноамериканська вимовна норма → східноамериканський → південноамериканський вимовні типи) → **британський варіант** (північноанглійський → уельський → шотландський → північноірландський вимовні типи) → **австралійський варіант** (загальноавстралійський вимовний тип) [1].

Навчання аудіювання англійського мовлення з певним ТЛВ відбувається на спеціально відібраному аудіо- та відеоматеріалі. Аналіз типових комунікативних ситуацій аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними ТЛВ обумовив вибір текстів переважно інформаційного (оповідь, оголошення, новини, репортаж, інтерв'ю), наукового (лекція, доповідь, бесіда та дискусія на професійну / наукову тему) та розмовного (розмова неофіційного характеру) стилів мовлення. Відповідно відбір таких текстів було зроблено з урахуванням восьми критеріїв: основних (новизни й інформативної цінності, репрезентативності, автентичності, доступності, тематичності) та допоміжних (відповідності професійним потребам студентів, проблемності та виховної цінності).

Експериментальна перевірка запропонованої методики підтвердила ефективність навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з кожним ТЛВ у три етапи – вступний (спрямований на актуалізацію, поглиблення й узагальнення знань студентів про основні сегментні і супрасегментні особливості певного ТЛВ), підготовчий (спрямований на формування й удосконалення фонетичних навичок аудіювання англійського мовлення з певним ТЛВ) та основний (спрямований на розвиток умінь аудіювання англійського мовлення з певним ТЛВ) [1].

На вступному етапі важливо, насамперед, звернути увагу студентів на фонетичне оформлення запропонованого тексту-зразка певного ТЛВ і в такий спосіб актуалізувати їх знання з курсу теоретичної фонетики АМ та з власного аудиторського досвіду про основні сегментні і супрасегментні особливості

відповідного вимовного типу. Рекомендованим видом вправи в цьому випадку є евристична бесіда.

Пояснення викладача, спрямоване на поглиблення відповідних знань студентів, доцільно супроводжувати зоровою наочністю у вигляді презентації, створеної за допомогою програми Power Point, що входить до програмного пакету Microsoft Office. Інформацію в презентації слід подавати за таким планом: 1) загальна інформація (історична, географічна тощо) про певний ТЛВ; 2) сегментні характеристики в порівнянні із південноанглійською вимовною нормою: а) набір фонем, б) структурні особливості, в) лексична дистрибуція фонем, г) реалізація фонем; 3) супрасегментні характеристики в порівнянні із південноанглійською вимовною нормою: особливості інтонаційного оформлення мовлення. Всі особливості важливо ілюструвати прикладами, підкріпленими автентичним звуковим супроводом.

Під час опрацювання останніх двох-трьох вимовних типів планування, підготовку та організацію підетапу ознайомлення студентів з основними сегментними і супрасегментними особливостями відповідних вимовних типів може здійснювати один або два студенти за підтримки викладача, що допоможе, з одного боку, урізноманітнити прийоми роботи, а з іншого, – сприятиме розвитку методичних умінь майбутнього вчителя іноземних мов організувати процес ознайомлення учнів із новим фонетичним явищем.

Для кращого запам'ятовування основних сегментних і супрасегментних особливостей відповідних вимовних типів слід пропонувати студентам завдання, що передбачають порівняння нового вимовного типу з раніше опрацьованими, виокремлення тих особливостей, які допоможуть легко розпізнати носіїв цього ТЛВ, аналіз основних сегментних і супрасегментних особливостей виучуваного типу вимови з точки зору можливих труднощів сприйняття й розуміння його на слух.

Для узагальнення відповідних знань студентів ми рекомендуємо різні види вправ у розпізнаванні основних сегментних і супрасегментних

особливостей певного ТЛВ та розпізнаванні вимовних типів АМ за їхніми визначальними особливостями. Наведемо приклади завдань до таких вправ.

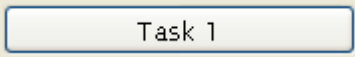

Приклад 1. Listen to a representative of General American reading the following list of words and group them according to the pronunciation peculiarities, which differ General American from Received Pronunciation (RP).

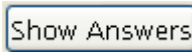
Приклад 2. You will hear the fairytale “The North Wind and the Sun” read by three native speakers of English. Listen and on the basis of the pronunciation peculiarities identify the representatives of RP, General American, and Eastern American. Match the speaker to the corresponding accent. Give arguments to sustain your viewpoint.

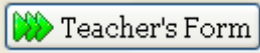
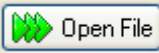
Беручи до уваги досвід експериментального навчання та результати діагностичного зрізу студентів III курсу мовної спеціальності, вважаємо за доцільне зауважити, що виконання вправ вступного етапу може супроводжуватися неадекватною реакцією (сміхом) студентів на особливості деяких вимовних типів, північноанглійського, уельського та шотландського зокрема. В таких випадках вправи доведеться виконувати повторно. Варто спокійно ставитися до цього явища, даючи студентам змогу звикнути до вимовних особливостей мовців. Як свідчить практика, в подальшому студенти адекватно сприймають явище мовної варіативності.

Що стосується підготовчого етапу, то його основне завдання полягає в попередженні фонетичних труднощів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними ТЛВ. Попередження таких труднощів слід проводити в такій послідовності: розпізнавання звуків, відсутніх у системі південноанглійської вимовної норми; впізнавання й ідентифікація слів, звукова форма яких відрізняється від південноанглійської вимовної норми, і співвіднесення з відповідним значенням; диференціація значень слів, що виступають омофонами в деяких ТЛВ; упізнавання й ідентифікація фраз, інтонаційне оформлення яких відрізняється від південноанглійської вимовної норми, і співвіднесення з відповідним значенням. Кількість цих вправ не є сталою. Вона прямо пропорційна кількості сегментних і супрасегментних

особливостей відповідного ТЛВ, що ускладнюють процес сприйняття і розуміння англійського мовлення на слух. Різна кількість таких вправ також обумовлена наявністю низки спільних особливостей у виучуваних вимовних типах АМ. Це означає, що під час опрацювання останнього / останніх вимовних типів кількість вправ, спрямованих на вдосконалення відповідної навички, буде меншою, ніж під час опрацювання першого вимовного типу.

Переважає більшість вправ підготовчого етапу є рецептивно-репродуктивними некомунікативними комп'ютерними, виконання яких передбачено в межах самостійної роботи студента в комп'ютерному класі або вдома. Всі комп'ютерні вправи організовано в навчальну комп'ютерну програму "Improve Your Listening Skills". Перш ніж розпочинати виконання запропонованих комп'ютерних вправ важливо акцентувати на значущості останніх у подоланні можливих фонетичних труднощів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними ТЛВ, а також ознайомити студентів із структурою та способом використання навчальної комп'ютерної програми. Слід наголосити на необхідності її копіювання з компакт-диска на персональний комп'ютер. При вході до програми студент повинен обов'язково зареєструватися, ввівши свої ім'я, прізвище та номер групи у відповідні рядки. У такий спосіб будуть збережені результати його роботи, з якими пізніше зможе ознайомитися викладач і, якщо потрібно, студент. Зареєструвавшись, і натиснувши кнопку , студент входить до програми. Остання складається з восьми уроків, кожний з яких співвідноситься з одним з восьми відібраних ТЛВ. Активація кнопки з назвою необхідного вимовного типу (наприклад,) забезпечує безпосередній доступ до вправ, що входять до відповідного уроку. Студент обирає необхідну вправу, натиснувши кнопку з відповідною назвою (наприклад,) , і отримує доступ до вправи. Уважно прочитавши завдання, студент натискає кнопку , що дає змогу прослухати необхідний аудіозапис. Під час прослуховування він може

користуватися кнопкою , що дозволяє зупинити та відновити аудіозапис. Кількість прослуховувань необмежена. Для перевірки правильності виконання обраного завдання студент натискає кнопку і отримує миттєву відповідь. Кількість спроб виконання є також необмеженою. Після щонайменше трьох прослуховувань та п'яти спроб виконання вправи студент може подивитися правильну відповідь, активувавши кнопку , після чого вправу вже виконувати не можна.

Виконавши вправи відповідного уроку, студент у встановлений термін приносить на компакт-диску / іншому носії інформації або відправляє електронною поштою викладачеві файли з отриманими результатами “Results.rst” та “English_Trainer.exe”. Отримавши зазначені файли з результатами, викладач відкриває останній, активує кнопку , вводить пароль «111», натискає кнопку , обирає файл “Results.rst” і отримує можливість перевірити та оцінити виконану роботу студента: в файлі буде вказано прізвище та ім'я студента, група, номер уроку, номери виконаних вправ і кількість спроб їх виконання.

Особливістю, що може відзначати навчання на підготовчому етапі, є явище міжваріантної інтерференції – вимова окремих слів із дотриманням норм виучуваного або раніше опрацьованих типів англійської літературної вимови. В таких випадках викладачеві слід наголошувати на необхідності дотримання в мовленні південноанглійської вимовної норми. Свідоме контролювання студентами власної вимови призводить до поступового зникнення зазначеного явища.

Якщо на попередніх етапах навчання основна увага студентів має бути зосереджена переважно на категорії форми – фонетичного оформлення мовлення, то на основному етапі в центрі уваги виступають категорії змісту та смислу. Запропонована методика спрямована на розвиток умінь у трьох видах аудіювання: глобальному (аудіювання з розумінням основного змісту

аудіотексту), селективному (з частковим розумінням змісту) та детальному (з повним розумінням змісту / смислу). Для розвитку відповідних умінь ми пропонуємо різні види вправ: тестові завдання множинного, альтернативного та перехресного вибору, відновлення речень, заповнення пропусків, коментування та розширення наведених тверджень, відповіді на запитання, які стосуються основного змісту / деталей змісту запропонованих аудіотекстів та тем і проблем, яких вони торкаються. Деякі з цих вправ (йдеться про різні види тестових завдань, відновлення речень та заповнення пропусків) є комп'ютерними (рис. 1). Виконувати такі вправи доцільно в межах самостійної роботи студента.

Improve your listening skills

General American

Eastern American

Southern American

Northern English

Task 1

Task 2

Task 3

Task 4

Task 5

Task 6

Task 7

Task 8

Welsh English

Scottish English

Northern Ireland English

General Australian

Task 8. You will hear a young man telling about his lifestyle. Listen to him and for questions 1–5 decide whether the statements are true (T) or false (F). Look through the statements before you listen.

Listen

Pause

1. The speaker, whose name is Richard Turner, is the only child in the family.

T

F

2. At the moment he's doing business studies at the University, thus, he's got little spare time.

T

F

3. His only interest in life is music: he's a singer in a rock group.

T

F

4. Richard considers his winning a singing prize at the age of 13 to be one of the most important and memorable experiences.

T

F

5. When he was going up to the stage to take the prize, he fell over right in front of everybody.

T

F

Check Show Answers

Рис. 1. Фрагмент сторінки «Північноанглійський тип вимови. Вправа 8»

Що стосується таких видів вправ як коментування та розширення наведених тверджень, відповіді на запитання щодо основного змісту / деталей змісту / смислу запропонованого аудіотексту та тем і проблем, яких вони торкаються, то їх виконання слід організовувати в межах аудиторної роботи студента.

You're on the exchange programme abroad: you're doing the course in psychology at Princeton University. Your homework for the next time is to watch a

part of a lecture on the problem of choice in today's society and using examples suggested by the lecturer and your own ones to explain the title of the lecture "The Paradox of Choice: Why More is Less".

Під час опрацювання останніх трьох-чотирьох вимовних типів підетап підготовки та організації обговорення проблем, які піднімаються в запропонованих текстах, можуть проводити один або більше студентів, що сприятиме урізноманітненню форм роботи та розвитку методичних умінь майбутнього вчителя іноземних мов визначати мету фрагмента уроку, планувати фрагмент уроку, організовувати обговорення змісту прослуханого тексту.

Викладені у цій статті методичні рекомендації мають стати складовою навчального посібника "Standard English Accents: a Way to Successful Listening Comprehension" для студентів мовних спеціальностей, мета якого – удосконалення аудитивної компетенції останніх.

Мацнева О.А.

Методические рекомендации преподавателям касательно организации обучения будущих учителей аудированию английской речи с национальными и региональными типами литературного произношения

Статью посвящено проблеме обучения будущих учителей аудированию английской речи с национальными и региональными типами литературного произношения. Представлены методические рекомендации преподавателям касательно организации и проведения такого обучения.

Ключевые слова: методические рекомендации, компетенция в аудировании, тип английского литературного произношения.

Matsnyeva O.A.

Methodological Recommendations as for Organizing Teaching Future Teachers English National and Regional Literary Accents Listening Comprehension

The article deals with the problem of teaching future teachers English national and regional literary accents listening comprehension. The methodological recommendations as for such teaching organizing and conducting are introduced.

Keywords: methodological recommendations, auditory competence, English literary accent.

Література

1. Мацнева О. А. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх учителів аудіювання англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови / О. А. Мацнева // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : педагогічні науки. – 2009. – Вип. 62. – С. 103-106.
2. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 246 с.